

teze Arči Brauna, Haf ističe ulogu Jeljcina i borbe unutar elite (Cit. prema Rutland 1998). Jeljcinova šok-terapija januara 1992. kompletirala je Gorbačovljeve reforme. Ovaj drugi uzalud se nadao se da će reformski komunisti pobediti na izborima u Istočnoj Evropi. Haf pokazuje kaos, konfuziju, neizvesnost i otvoreni proces koji se mogao i drugačije okončati. Od 1990. Gorbačov postaje umoran i depresivan, a Jeljcinu je politički instinkt pomogao da prigrabi vlast. Za Brauna Gorbačovljeva politika bila je trijumf u toku koje je veliki reformator oslobodio Rusiju od njene istorijske opsesije, za Hafa, pak, bila je to tragedija države.

Podeljenost američkih naučnika nije iščezla ni nakon pada Gorbačova. Prikazujući novu knjigu S. Koena (Cohen) američki sovjetolog R. Kaplan skrenuo je pažnju na to da razlike između revizionista i teorija o totalitarizmu nisu iščezle ni 1992. nakon sloma SSSR-a. Štaviše, zaoštrene su u objašnjenju poslesovjetskog haosa. Koen kritikuje američku podršku Jeljcinu i demonizaciju Primakova, držeći da je Jeljcin odgovoran za poslesovjetski slom ruske privrede i politike. Čak i pre ruskog finansijskog sloma avgusta 1998, u kom su zapadni ulagači izgubili 10 biliona dolara, ruska proizvodnja iznosila je polovinu od one iz ranih 1990-ih (Kaplan 2000). Koen napada Pajpsa i Bžežinskog zbog nekritičkog poslehladnoratovski trijumfalizma, tj. njihovih tvrdnji da su još 1980-ih tobože znali da SSSR-u nema spasa. Njima nasuprot Koen je uvideo 1990-ih da će i kapitalistička šok terapija u Rusiji doživeti slom. Teorije o totalitarizmu su tokom 1990-ih uporno osmišljavale američki poslesovjetski stereotip o pouzdanom demokratskom Jeljcinu i lošem neokomunisti Primakovu. Revizionisti, pak, tvrde da je upravo Jeljcin 1991. razbio SSSR i stvorio birokratski vakuum: 1992-93. usledila je hiperinflacija i ekonomska šok terapija, zatim rat u Čečeniji, 1998. devalvacija rublje i bankrot, a 1999. designacija Putina, KGB kadra. Dok bivši hladnoratovci hvale Jeljcina, revizionisti su u njemu videli neocarističkog vladara koji je razorio proces demokratizacije, ističući Primakova koji je bio oprezniji prema radikalnim reformama. Malia, pak, nasuprot Koenu, ponavlja u imanentnom duhu da je sadašnji kaos posledica teške sovjetske prošlosti, a ne grešaka u poslednjoj deceniji (Kaplan 2000). Ovom gledanju bliski su pisci koji umesto Gorbačova ističu Jeljcin-faktor. Upravo je Jeljcin skresao vojni budžet, vojsku i vojnoindustrijski kompleks, smanjio nuklearni vojni arsenal i što je najvažnije, odustao od sovjetskih imperijalnih pretenzija. Sve to nije mogao da uradi dok nije zabranio KP SSSR-

a što Gorbačov nije nameravao. Konzervativni sovjetolozi idu čak dotle da porede Jeljcina sa Linkolnom i De Golom koji su bili kadri da u krizi sačuvaju naciju. Nije Gorbačov, nego Jeljcin decentralizovao Rusiju i stvorio novu rusku politiku, a da pri tome iz anarhije nije izašao novi tiran (Aron 1999) Kada je oktobra 1991. dobio od kongresa narodnih deputata Rusije podršku za plan privatizacije, rekao je da je prošlo vreme "sitnih koraka", da samoduboke reforme mogu da spasu Rusiju od dezintegracije, ljude od siromaštva, a državu od sloma. Krajem decembra 1991. u TV govoru naciji Jeljcin ekonomsku revoluciju naziva "dekomunizacijom Rusije", ponavljajući da nije poražena Rusija nego komunizam, i da nema više gvozdene zavese. Ali, koliko je ovaj istorijski izbor stajao Rusiju života, s razlogom se pitaju revizionistički sovjetolozi koji su korigovali euforične ocene Jeljcina i njegovo izdizanje iznad Gorbačova katastrofalnim podacima o žrtvama poslesocijalističke bede u Rusiji 1990-ih (Getty 2000).

Ovde se ponovo otvara staro pitanje o ceni društvenih promena. Može li se, naime, cena naglog preobražaja SSSR-a pravdati u burkhartovskom i hegelovskom tonu, tj. priznanjem da